

Nr 95.

Ankom till riksdagens kansli den 1 april 1930 kl. 3. e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden å Kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag och till Stockholms stad.

I en till riksdagen den 28 februari 1930 avlåten proposition, nr 176, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag må, på huvudsakligen de villkor, som angivits i statsrådsprotokollet, av Kungl. Djurgårdens mark upplåtas det å en i protokollet omförmäld, av baningenjören Hj. Ekholm år 1928 upprättad karta angivna området om ungefär 10,100 kvadratmeter, ävensom att till Stockholms stad må av kronans mark, i den mån och för den tid densamma av staden användes för trafikändamål, utan ersättning upplåtas, *dels* de å en i sagda statsrådsprotokoll omnämnd, av kaptenen G. Ernst Eggert upprättad karta angivna områdena för breddning av vägporten vid Experimentalfältet jämte tillfartsvägar, *dels ock* i den omfattning Kungl. Maj:t prövar skäligt de områden, som kunna erfordras för Roslagsvägens vidgning jämväl å övriga delar av dess sträckning mellan Stockholms stads planlagda område och den s. k. vetenskapsstaden vid Frescati.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

Genom resolution den 14 juli 1882 beviljade Kungl. Maj:t Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag koncession å järnväg av 0.891 meters spårvidd från Stockholm till Rimbo. Därjämte medgav Kungl. Maj:t, att bolaget skulle erhålla upplåtelse för alltid av den för järnvägens anläggning behövlige, kronan tillhöriga jord utan annan kostnad än att, vad anginge bland annat all jord å Djurgården, ersättning därför skulle lämnas i enlighet med bestämmelserna i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov.

Sedan bolagets järnväg öppnats för allmän trafik, har dess markområde inom Stockholms stad vid några tillfällen blivit förändrat och utvidgat. Sålunda lades till järnvägens ändstation i Stockholm, Stockholms östra station, år 1889 ett område av omkring 6,960 kvadratmeter tillhörigt Stockholms stad, därvid dock i stället till staden avstods ett lika stort, men för järnvägsändamål mindre väl beläget område. Dessutom har bolaget enligt särskilda Kungl. Maj:ts resolutioner genom expropriation från Djurgården förvärvat flera områden; enligt resolution år 1893 4,379 kvadratmeter, enligt resolution år 1900 11,634 kvadratmeter, enligt resolution år 1904 5,320 kvadratmeter och enligt resolution år 1910 13,187 kvadratmeter, jämte 605 kvadratmeter från ett till statens järnvägar förut upplåtet område. Slutligen har jämlikt beslut av 1914 års senare riksdag medgivits upplåtelse till bolaget av två områden, dels ett om 18,080 kvadratmeter vid östra stationen från Djurgården och dels ett om 6,780 kvadratmeter vid Albano järnvägsstation från statens järnvägar.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift av den 16 november 1916 hemställde *Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag*, att vissa å Djurgården vid Albano och Experimentalfältets hållplatser belägna områden, av vilka det största begränsades i öster av bolagets järnvägslinje, i söder av statens järnvägars station vid Albano och i väster av allmänna landsvägen från Stockholm till Roslagen, måtte mot lägsta möjliga avgäld upplåtas till bolaget att av bolaget disponeras så länge områdena användas för järnvägsändamål.

Järnvägsstyrelsen anförde i utlåtande den 23 december 1919, att då för utvidgningen av statens järnvägars godsstation vid Albano erfordrades viss del av nämnda för omlastningsbangård m. m. avsedda markområde och då denna del enligt styrelsens uppfattning lämpligen borde tillhöra statens järnvägar, styrelsen härom förhandlat med bolaget samt att därvid enighet vunnits om ett förslag, enligt vilket bolaget skulle erhålla endast så stor del av området, som erfordrades för anläggning av en lokomotivstation jämte kolupplag, medan återstående delar skulle upplåtas till statens järnvägar för utvidgning av Albano godsstation samt för anläggning av spår för omlastning mellan statens järnvägar och bolagets bana.

I en den 31 maj 1919 dagtecknad, av järnvägsstyrelsen med dess nyssnämnda utlåtande överlämnad skrift inskränkte *bolaget* sin ansökan i enlighet med vad järnvägsstyrelsen föreslagit.

Bolagets sålunda modifierade framställning tillstyrktes i huvudsak av riksmarskalksämberbet den 21 juni 1920, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 14 oktober 1921, byggnadsstyrelsen den 30 augusti 1922 och järnvägsstyrelsen den 31 januari 1924, därvid dock åtskilliga villkor och inskränkningar beträffande markupplåtelsen föreslogos.

I en till chefen för kommunikationsdepartementet ingiven skrift av den 18 mars 1925 anhöll bolaget därefter om utverkande av Kungl. Maj:ts godkännande av ett skriften bilagt förslag till överenskommelse mellan bolaget och riksmarskalksämberbet angående villkor för upplåtelse till bolaget av mark från Djurgården vid Albano och Experimentalfältets hållplatser.

Sedan *kronans fastighetskommission* av år 1925 den 5 oktober 1928 erhållit remiss å ärendet, har kommissionen den 31 januari 1929 avgivit utlåtande, vari anföres bland annat följande.

Upplåtelse av förstnämnda, för lokstation och kolupplag avsedda område sådant det angäves å en av kommissionen från bolaget införskaffad, av baningenjören H. J. Ekholm år 1928 upprättad karta ansåge sig kommissionen kunna tillstyrka, dock endast på vissa andra villkor än de i förenämnda förslagsavtal angivna. Sålunda syntes böra stadgas, att, därest det ifrågavarande området icke toges i anspråk för avsett ändamål inom viss tid, förslagsvis 10 år efter Kungl. Maj:ts beslut om områdets upplåtelse, det meddelade tillståndet skulle upphöra att gälla. Vidare kunde kommissionen ej tillstyrka upplåtelse mot en, en gång för alla bestämd nyttjanderättsavgäld, utan ansåge, att avgälden borde med vissa tidsintervaller underkastas revidering med hänsyn till sig då företeende omständigheter, i främsta rummet inträdda förändringar med avseende å markvärdet. Då markvärdets fluktuationer inom detta, invid Stockholms planlagda delar belägna område kunde förutsättas icke enbart bero av penningvärdets variationer utan jämväl av andra faktorer, vore det för det av kommissionen åsyftade ändamålet icke tillräckligt, att exempelvis genom avgäldens anknnytning till markegång — d. v. s. att avgälden bestämdes i viss kvantitet spannmål, att lösas efter markegångspris — låta avgälden växla med penningvärdet. Det syntes, för att nå det av kommissionen avsedda syftet, vara nödvändigt, att avgälden bestämdes för allenast viss period i sänder. Denna period kunde, därest avgälden därjämte direkt anknötes till markegången, göras längre, än om dylik anknnytning ej skedde; i senare fallet syntes varje avgäldsperiod kunna givas samma längd, som tiden för nyttjanderättsupplåtelser i allmänhet å Djurgården eller 20 år, varemot vid anknnytning till markegången avgäldsperioden syntes kunna sättas till det dubbla eller 40 år. För första avgäldsperioden torde kunna godtagas den av riksmarskalksämberet och bolaget i förslagsavtalet överenskomna avgälden. För en var följande avgäldsperiod syntes avgälden böra, därest parterna icke kunde enas om beloppet, bestämmas av en nämnd, utsedd på sätt gällande allmän expropriationslag föreskreve i fråga om expropriationsnämnd.

Vad anginge de övriga områden, vilka bolaget önskat få till sig upplåtna med nyttjanderätt men enligt förenämnda förslagsavtal delvis skulle med äganderätt överlåtas å bolaget, och vilka områden varit avsedda för anläggande av nya spår och nytt stationshus vid Experimentalfältets hållplats, ansåge sig kommissionen — då bolaget förklarar sig icke vilja vidhålla ansökningen i förevarande del — böra hemställa, att bolagets framställning i denna del icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

I sitt berörda utlåtande den 31 januari 1929 har *kronans fastighetskommission* ytterligare anfört följande.

Kommissionen ville i det sammanhanget icke underlåta att uttala att, därest Stockholms stad önskade vidtaga sådan vidgning av vägporten vid Experimentalfältet och Roslagsvägen mellan stadens planlagda område och fram till vetenskapsstaden, som i ärendet antytts, kommissionen ansåge sig — med hänsyn till de särskilda omständigheterna härvidlag och under uttryckligt framhållande av, att detta medgivande från kronans sida icke finge tagas till intäkt för bifall till andra liknande framställningar — böra tillstyrka, att kronan utan ersättning upplåte för vidgningen erforderlig mark så länge den användes för avsett ändamål. Skulle vidgningen ske under sådan i B. B. 25 kap.

avsedd form, att jämväl de till vidgning av den nuvarande vägen utlagda delarna av kronans mark komme att ingå i *allmän landsväg*, syntes jämväl äganterätten till berörda kronomark böra utan ersättning avstås till staden.

Efter remiss hava *Stockholms stadsfullmäktige* hos Kungl. Maj:t gjort framställning om, att den kronan tillhöriga mark vid Experimentalfältets station, som erfordrades för ifrågavarande vägvidgning (i areal innehållande tillhoppa 460 kvadratmeter), måtte för ändamålet kostnadsfritt ställas till stadens förfogande.

Departementschefen har anfört följande:

»Vad angår de områden, vilka innefattades i den av Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag i november 1916 gjorda framställningen, har bolaget numera, såsom den lämnade redogörelsen visar, för närvarande behov av upplåtelse endast beträffande det väster om bolagets nuvarande mark belägna, för lokstation och kolupplag avsedda område om cirka 10,100 kvadratmeter, som finnes angivet å förenämnda av baningenjören Hj. Ekholm år 1928 upprättade karta. För sistsagda områdes upplåtelse till bolaget synas fullgiltiga skäl vara anförda, och jag anser mig därför böra tillstyrka, att riksdagens medgivande utverkas till områdets upplåtande till bolaget i den mån och för den tid det användes för järnvägsändamål. Såsom villkor för upplåtelsen torde böra uppställas, att bolaget till djurgårdskassan erlägger avgäld med belopp, som för tiden intill den 1 april 1949 skall utgöra 50 öre per kvadratmeter upplåten mark men beträffande tiden därefter skall bestämmas för tjugu år i sänder i början av varje avgäldsperiod. Kunna parterna därvid icke enas om avgäldsbeloppet, torde beloppet böra fastställas av en nämnd, utsedd på sätt gällande lag föreskriver i fråga om expropriationsnämnd. Vid upplåtelsen torde böra fogas det förbehåll, att, därest bolaget icke inom tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, tager det upplåtna området i anspråk för järnvägsändamål, upplåtelsen skall anses hava förfallit. I samband med upplåtelsen torde vidare böra meddelas sådana detaljbestämmelser rörande tillträdesdag, tid och sätt för avgäldens erläggande, avstyckning av det upplåtna området samt skyldighet för bolaget att bestrida därmed förbundna kostnader m. m., som Kungl. Maj:t må finna nödiga.

Det område om 6,780 kvadratmeter av statens järnvägars mark vid Albano station, som på sätt förut anförts enligt medgivande av 1914 års senare riksdag må upplåtas till bolaget, har detta icke ännu tillträtt och området torde enligt ett av bolaget lämnat meddelande icke bliva erforderligt för något bolagets järnvägsändamål, därest den nu föreslagna upplåtelsen kommer till stånd. Med hänsyn härtill synes den nu ifrågasatta markupplåtelsen böra förbindas med föreskrift om, att den bolaget medgivna rätten att få sig upplåtet angivna, statens järnvägar tillhöriga område vid Albano om 6,780 kvadratmeter icke längre skall gälla.

Någon anledning att i förevarande sammanhang — på sätt 1925 års förberörda förslagsavtal avsåg — förbinda kronan att, med hänsyn till framtida markbehov för utläggning av ytterligare spår, reservera eller bibehålla fri från bebyggelse viss kronans mark invid järnvägens område synes mig icke föreligga.

Vad därefter angår frågan om upplåtelse till Stockholms stad av sådan kronans mark, som erfordras för vidgning av vägporten vid Experimentalfältet jämte närliggande delar av Roslagsvägen, så torde stadens framställning härutinnan böra tillmötesgå. Till staden lärer då böra utan ersättning

upplåtas, att av staden disponeras så länge den användes för avsett ändamål, all den kronans mark, som enligt den — — — av kaptenen G. Ernst Eggert i augusti 1929 uppgjorda kartan erfordras för breddning av själva vägporten jämte tillfartsvägarna. Skulle emellertid senare visa sig erforderligt att vidga även övriga delar av Roslagsvägen å dess sträckning mellan Stockholms stads planlagda område och den s. k. vetenskapsstaden vid Frescati, synes, på sätt kronans fastighetskommission förordat, kronan på därom då gjord framställning böra medgiva avgiftsfri upplåtelse av jämväl den mark, som erfordras för denna ytterligare vägvidgning.»

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställer utskottet, *Utskottets yttrande.*

att riksdagen må medgiva, att till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag må, på huvudsakligen de villkor, som angivits i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 28 februari 1930, av Kungl. Djurgårdens mark upplåtas det å en i protokollet omförmäld, av baningenjören Hj. Ekholm år 1928 upprättad karta angivna området om ungefär 10,100 kvadratmeter, ävensom att till Stockholms stad må av kronans mark, i den mån och för den tid densamma av staden användes för trafikändamål, utan ersättning upplåtas, *dels* de å en i sagda statsrådsprotokoll omnämnd, av kaptenen G. Ernst Eggert upprättad karta angivna områdena för breddning av vägporten vid Experimentalfältet jämte tillfartsvägar, *dels ock*, i den omfattning Kungl. Maj:t prövar skäligen, de områden, som kunna erfordras för Roslagsvägens vidgning jämväl å övriga delar av dess sträckning mellan Stockholms stads planlagda område och den s. k. vetenskapsstaden vid Frescati.

Stockholm den 1 april 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: se under utlåtandet nr 92.